

Хальмгин түрүн комсомольцнр

Делкэ догдулсн Алдр Октябрьск социалистическ революцин дольган хальмгин теегт күрв. Гражданск даянэ күчтэ күнд джилмүд. Илжл-көвән теегт цагын бандитмүд, энд нег гарч ирдэд, тенд нег гарч ирдэ баянэ. Эргидэн гем-шаттг хот-хоолин тату-тартг.

Эн тэрэ цагла Илжл-көвән болн тенгс-көвән кесг зүйн салгин кэдлмшчнр, загьсчнр болн наң чигн улс, ахарлаган—революционн орсулла хамдан гартан зертэ-зевтэ, шин советск йосан харс-дэцхала. Хальмгин сан уха-сертэ кэдлмшч-крестьянск багьчуд, эвранны медатэ ахнр, эгчрэн дахдж йовцхала.

Толкунов В., Павловский Е.— комсомолин Аядрхнэ гужомин элчнр, эн улусмудт комсомольск ячейк бүрдэлгээр ик кэдлмш кецхасн болдг.

1920 джилн чилгчэр, 1921 джилн эклчэр Яндгэ-Мацга улуст тэрэ комсомольск ячейк бүрдэгдхэсмн, дарунь

1921 джилн чилгчэр, 1922 джилн эклчэр, Яндгэ-Мацга улусин хаджудк, Эркнэ улуст бас комсомольск ячейк бүрдэгдхэсмн.

Комсомольцнр болн багьчуд дундас сан гисн тоотн мөртэ цергин зерглэнд орлцлж, бас бандин өмнэс ноолддах огрядмүдт орцхасн.

1922 джил мадниг—багьчуд комсомольцнриг цуглулад, шишлн даалгэврта часть бүрдэсн болдг (ЧОН— часть особого назначения). Эн часть нанла хамдан Эрдннев Балм, Мукокуев Улмдж, Эльзятннев Бада, Нормеэв ах-дү хойр, Сангьджиев Сарн, нань чигн улс цергдэцхала.

Тер күчтэ джилмүдт, Хальмгин хотлар, селадэр, аямгүдэр шин советск йосиг улм батлхн төлэ, комсомольцнр гүдждрмг кевэр орлцхасн болдг. Олн-аминд харш, хуучна үлдиг уга кехин төлэ, хальмг күүкдиг джилэтг үмелгинь уурулхн төлэ, күүкд хулдлгынг уурулхн төлэ, олн дунд шин баадл-джиргэл делгрүлхн төлэ комсомольцнр дршэ-

нхгү угагар ноолдж йовцхала. Бадмаев Дордж., Наранов С., Мукебенов К. болн нань чигн комсомольцнр аямгүдин күцэгч комитетсин түрүн ахлачнр болдж кэдлдж йовцхала. Олн аңг кэдлмшт — комбедт, загьсна заводмудт загьс бэрлгынд, нань чигн предприятиэрг комсомольцнр чидлэн арвлалго, шунмгыз кевэр, арун цагын седклэрн кэдлдж йовцхала.

Багьчудиг бурхи-шаджнд шүтлгнэсн ууджулхн төлэ, хуучна авьясинь хаюлхн төлэ, бидн—комсомольцнр ик гндг цяалгэврн кэдлмш келг билэвн, нэр-наад үзүлдг билэвн, хальмг тер дотр, хальмг келэр пьес тэвджд йовлавн.

Нег дахдж нег хотнас, цяалгэврн эвэр зу-гар күүкдин джилэтгүд цуглуудж авч шаталавн. Амтид харш, хуучн тоот уга болад, шин, саяхн джиргэлтэ цаг ирсиг үзүлдгях харш метэр, тер галин зальн сөбни харнхгүд падрсн болдг.

Байр-бахин, нэарин нег темдгтэ бдр минн уханас ода күртл гархш. 1925 джил, Эркнэ улусин центр—Улан-Хол

деер комсомольск ячейк токтад гурвн джил болсна бдин темдглгдджалэ. Улусин зах болгьнас, их-багь уга йир олн күн цуглрсн мөн, эн байрн бдрлэ мбрдин урдан, ббкнрин ноолдан болн нань чигн нэр-наадн олн-амтид үзүлгдлэ. Би тиигхд эн улусин комсомольск организацин сеглэтрэр кэдлжлалэ. Эркнэ улуст комсомольск ячейкс бүрдэлгнэ гардачнрн болджд түрүн нүүрт йовцхасн комсомольцнрт—Наранов Санджд, Манджакаев Баснэгд, Карсаев Боглад, Темерчиев Д., Манджиев Н. болн нань чигн улст, эвранны гарн медальмүд зүүлгэлав. Медальмүдмн мана улуст, эврэмди кедж гаргьсн медальмүд билэ, тер бийн, үнн цагын седклин белг, тедниг улм цаарандн шунджд кэдлмшан кехдн збргдсн болдг. Эн байрин бдин ирцхасн улсин тоогьар болн теднэ байр-бахар темдглхлэ, тер цагт комсомол олн дунд ямаран дунгэ күндтэ баасн илэр үзгднэ.

Хальмгин түрүн үйин комсомольцнр, партийн организацин гардвар болн донгэр, революцин түрүн джилмүдт

болн хбннн колхозмуд бүрдэлгнн, баячудиг уга келгнн, нань чигн күндтэ, чинртэ кесг төрмүдт авртэ збргмг кевэр орлцджд йовцхала. Комсомольцнрин гардвар хойрдгч номертэ совхоз, „Улан хббч“ совхоз (ода „Черноземельский“), нань чигн колхозмуд болн совхозмуд бүрдэгдсн. Тер токтагдсн колхозмудин болн совхозмудин түрүн ахлачнртн болн гардачнртн сунгьгдцхасн улсин зярмсинн нердн ним: Сангаев Эрджэн, Сергеев Сандж, Саврушев Церн, Адянов Б., Мукаев Зургьан, Бадмаев Дулахн, Бадминов Алексей, Мукокуев Улмдж, Белозерцев Григорий, Пазухин Д., Унгунов Кооку, Чюрюмов Н., Тахаев Дордж, Отхонов Эрджэн, Алтхаев Тумд, Бюрчинов Арист болн н. ч.

Негдгч тавн джилэ зуран цаг—1930 джил билэ. Минн үйин багьчудт, социализмин түрүн тосхлтс эклджд эвранны гарарн кех ик гндг хув учрсн. Ямаран дунгэ ик халун кевэр, үнн зүркэрн мана багьчуд тер түрүн социализмин